

Отговорността – изследване в и отвъд привидното, масовото и стереотипното

„Това е толкова изтъркана и изгубила смисъл дума. Хората не знаят какво влагат като я използват. Отговорност – това е просто да можеш да си отговориш кой си, къде си и какво правиш.“

Неизвестен

Темата и параметри на нейната полезност

Отговорност и образование често се спрят заедно. От популисткото „Да поговорим чия е отговорността за реформата в образованието?“ до философското „Чия е отговорността за образованието на децата ни?“. Тези въпроси са битували и още битуват в публичното пространство, като понякога създават повече напрежение, отколкото допринасят за развитието на образованието. Ключът е в това как ги задаваме и какво търсим.

„Отговорността и образованието“ е обширна, полемична и многоизмерна тема и затова бързам да очертая как ще изглежда разглеждането ѝ в сайта. Практично, реалистично и търсещо реална полезност и ползваемост. Теорията ще е обвързана и насочена към практиката, а практиката - произтичаща от изследване на това кое наистина работи, спрямо контекста. В тази връзка ролите и отговорностите в класната стая са един акцент. Представеният материал е базиран на изследване на добри практики, нуждата на младежите в това време (а не преди двадесет години) и предложен по начин, който би работил за българската класна стая (а не за американската). Друг акцент е отговорността и системата или до колко всеки участващ в нея има възможност за действие и до колко се оправдава с нея. В най-практичната част ще предложи разработване на правила за работа в час.

Ще се вземат предвид поне няколко гледни точки, а стереотипните представи, както и всеки поставен въпрос ще бъдат критично разгледани с фокус върху

полезността им.

Както споменах, това ще бъде изследване. Ето няколко акцента:

Вътрешно спокойствие – в тази професия всички сме твърде тревожни, нивото на стрес е твърде високо, очакванията от всички страни – понякога твърде нереалистични. Но когато всеки знае къде е, какво точно трябва да свърши и е част от неговата градина (вижте историята на Бланка, по-долу) има вътрешно спокойствие, макар това да не означава по-малко конфликти и динамика навън.

Космос в Хаоса – кой какво прави и как това се вписва в голямата картина на структурата (училище) или системата (образователна) и какви са отговорностите на всяко ниво.

Всичко си идва на мястото – когато всеки върши своя дял от работата, учениците са активни в час, а учители вършат само това, което необходимо спрямо целите на часа и нуждите на децата – оказва се, че по-малко работа може да бъде по-полезна.

Целта е всеки, който е част от големия пъзел образование, да бъде там, където спрямо нуждите на всеки ще е най-полезен, а процесът най-плодотворен. Например учениците да поемат рула, а учителите да спрат да вършат всичко в час. Всеки да бъде там, където резонира с вътрешната му същност, за да бъде удовлетворен – не е ли това най-първата ни отговорност към нас самите и общността? Например всеки, занимаващ се с образование да направи свой профил, да види защо точно е в този бизнес и каква е неговата мисия – ако има такава.

Ще изследваме темата за отговорността от позицията на хора, посветили се на образованието по собствена воля, наясно с намеренията и мотивацията си. Ако не сме наясно или има нужда да си зададем някои въпроси отново, ще го направим, и в този смисъл първата стъпка на изследването е навътре в нас.

Ще се претрашим да се срещнем и с някои страхове, митове и предразсъдъци и да оставим тези, които не вършат работа. За да може всеки, който се занимава с образование да се чувства добре, по-малко стресиран, знаейки какво и до къде (граница) прави и така да допринесе за образованието.

Начални щрихи и въпроси за размисъл

Бланка е преподавател от Унгария и споделя, че усеща, че не прави всичко, което може за своите ученици. Казва, че се чувства отговорна за тяхното развитие, и дори виновна, че не прави повече. Малко по-нататък в разговора става ясно, че в класа ѝ има 30 ученика, някои с дислексия. В училището, където преподава няма политика или методика за работа с такива деца, а структурата на часовете и работа с децата не позволява тя да се занимава с тях извън часовете. Тя все пак чете, образова се, ходи на семинари (на какъвто я срещнах), които са или финансирани от Европейския съюз, или сама плаща. Започва да използва прости техники за работа с децата с дислексия, които дават резултат. Обаче Бланка знае, че може да се направи много повече и това я напруга. Напрежението и непрекъснатата мисъл за това какво още може да направи я изморяват много и се стига до парадокса тя за да започне да прави по-малко от преди, защото е уморена от притесненията си. Въпросът е дали може да направи много повече сама и в структурата такава, каквато е?

Добре е да не забравяме, че в тази картина има още: училището, неговата структура, гъвкавост и практики да разбира и отговаря на нуждите на учениците си; образователната система и заложената от нея структура за работа в час (брой ученици и учители в час, съотношение учител- ученици, програма, специализирана помощ за деца със специални нужди).

За това всичко, което Бланка може да направи е просто да направи най-доброто на което е способна, в рамките на здравословното за нея (без да насилва или напруга себе си). Също така да даде обратна връзка (ако може) на другите участници в системата с цел подобряването ѝ. Да си даде сметка, че първо е отговорна за собственото си добро състояние. Ако е твърде стресирана, от това ще загубят и тя, и учениците ѝ. Макар на думи да изглежда лесно разбираемо, приложението на това просто първо правило на отговорността е доста трудно на практика.

За да се чувстваме комфортно със себе си в област като образованието, в която е толкова лесно човек да изпадне в крайността на жертвата или на мисионерът и да се побърка, мислейки само „каво още мога да направя за тези деца“, предлагам 10 принципа на здравословната отговорност и мяра за образователи.

Разбира се прехвърлянето на отговорност и „обвиняването“ на всички навън също е крайност и може да се окаже деструктивно. Срещата съм преподаватели, които прехвърлят цялата отговорност върху „другите“ (които, странно, за тях за доста абстрактно понятие) – образователната система, училището, началниците, министерството. Казват, че макар някога да са били вдъхновени, сега ходят на работа „за да отбият номера“. А когато се случва да срещнат другите – представители на инспекторат, министерство – рядко се случва да дадат обратна връзка или конструктивно предложение. Но и за това има обяснение „нищо няма да се промени, системата е толкова порочна“. Според мен системата и степента на нейната порочност не изключват активната позиция на тези, които са в нея. За това говоря в материала за **Системата и отговорността**.